

Литвини, литвяки - етнографічна частина українців нарівні з іншими: гуцули, бойки, лемки і поліщуки.

Литвини - це етнонім, який застосовувався в деяких слов'янських мовах до різних народів:

- слов'янського населення північної частини Великого князівства Литовського нарівні з русинами (українцями), а також і до населення Великого князівства Литовського у цілому;
- жмуді (балтів-литовців);
- білорусів - аж до ХХ століття.

Спочатку пов'язаний етнонім із назвою «Літва» (Litová/Lituae, територією трикутника «Гродно-Полоцьк-Мінськ») вже з ХІ ст., а з виникненням Великого князівства Литовського (1240 - 1791) поширився на жителів князівства (а також на державну мову). За іншою версією (радянського періоду) - із самоназвою балтійської етноплемінної групи «литва» (хоча археологами такої групи не знайдено: є етноніми «ятвяги», є «жемайти», є «ліви» - та «литви» немає).

У сучасній Білорусі термін «литвини» низкою політичних і громадських діячів оголошено історичною самоназвою стародавньої білоруської нації.

Литвини - українська назва підданих Великого князівства Литовського - білорусів і (рідше) українців. Поширена в Україні стародавня назва слов'ян Великого князівства Литовського (білорусів і українців) - «литвини». Досі ми можемо зустріти багато вихідців з українського Полісся та Білорусі з прізвищами: Литвин, Литвиненко, Литвинов, Литвинчук, Литвинник, Литвинюк.

Згідно з Литовським Статутом 1588 р. посади могли займати особи «давніх предків того Великого князства Литовського урожаний літвін, русін і жамойт». Де литвин - етнічний білорус, русин - українець, жамойт - литовець (жемайтієць). За редакцією Статуту 1560-х років посади міг обіймати лише білорус чи українець: жамойтів визнавали за чужинців.

Етнічна територія литвини

Нині литвини живуть на крайній півночі України по обох боках Десни в середній її течії та по ряду її приток (річки Івотка, Свірж, Бичиха, Знобівка (Зноб) і Смяч). Сіверщина - територія формування литвинів на схід від Десни, включає не лише північно-східні частини Сумщини та Чернігівщини, але й ряд суміжних з Україною районів Гомельської області Білорусі й Орловської, Брянської та Курської областей Росії. Північно-східна межа цієї території пролягає приблизно вздовж річки Знобівки по кордону з Росією. Повертаючи на південь, межа розселення литвинів іде вздовж залізниці від Середини-Буди до Ямполя і через села Білиця, Антонівка, Івот уздовж річки Івотки тягнеться на захід до Десни й села Погрібки. На правому боці Десни вона пролягає поблизу Сосниці, Мени, Березни та Ріпок, повертаючи на північ у бік Гомельської області Білорусі. Точне визначення західних і північних меж потребує додаткових досліджень. Згідно з працями О.Шафонського і Я.Марковича у ХVІІІ столітті територія, яку на Гетьманщині називали Литвою, а населення її - литвинами, простягалася в бік Білорусі і Росії далі, аніж тепер.

Походження назви

Походять з племені Сіверян. Зміною назви «литвини» завдячують державно-політичним чинникам від довшого перебування Сіверщини, ніж інші українські землі, у складі Великого князівства Литовського, що зумовило відрив її на певний час від України і більшу збереженість у її населення культурно-побутової та мовної архаїки. Як свідчить словник української мови П. Білецького-Носенка (1843), ще в середині ХІХ століття під Литвою розуміли частину України від Десни до Смоленської губернії і Білорусі.

Поет-чернець Климентій Зиновійв писав, що литвини, за стародавнім поганським звичаєм працювали в неділю, а відпочивали в п'ятницю.

Походження етнічної групи

У давньоруську добу Сіверщина була досить залюднена. На її території виявлено залишки численних поселень і могильників ІХ-ХІІ століть. Саме на цих теренах чинився опір степовим кочовикам, половцям. Новгород-Сіверський князь Ігор 1183 року здійснив проти них перший, а 1185 року — другий похід, який закінчився, як відомо, невдачею. У Середньому Наддесенні кілька сіл відомі ще з тих часів. На правому березі Десни одним з них є село Шептаки. Можемо стверджувати, що основна маса сільського населення краю є етнічно стабільною з І тисячоліття нашої ери. Поліське Наддесення найменше потерпіло від татаро-монгольської навали ХІІІ століття, вона не внесла помітних

змін до етнічного складу його сільської людності, яка в умовах Полісся мала змогу сховатися від ворожої кінноти в пралісах та болотах.

Литвини Чернігівщини - це аборигенне «руське» населення, що внаслідок замкненості сільського життя в минулому й віддаленості від великих адміністративно-політичних і промислових центрів, головних комунікаційних сполучень у новий час залишалось сталим у генетичному відношенні принаймні з часів Київської Русі. Вони стійко зберігали аж до початку ХХ століття «руську» самосвідомість. Перебуваючи на периферії і водночас перехресті формування східнослов'янських народів, вони називали себе «русинами». До назви «литвини» ставилися негативно, вважаючи її образливою. Українська свідомість, як і самоназва «українці», остаточно утвердилася серед жителів півночі України в 1920-ті роки.